

Memorandum

de verenigde verenigingen

Memorandum naar aanleiding van de Vlaamse en Europese verkiezingen
2009

'de Verenigde Verenigingen' is de spreekbuis van het middenveld en bestaat ondermeer uit
„„„„„, Vlaams ABVV, ACLVB, ACV, ACW, BBL, Forum Etnisch-Culturele Minderheden,
Federatie van Organisaties voor Volksontwikkelingswerk (FOV), Gezinsbond, Christelijke
Mutualiteit (LCM), Socialistische Mutualiteit (NVSM), Vlaamse Jeugdraad, Vlaams Netwerk
van verenigingen waar armen het woord nemen, Vlaamse Sportfederatie en honderden andere
organisaties.

'de Verenigde Verenigingen' is tevreden over een aantal positieve realisaties tijdens de voorbije legislatuur. Er kwam een charter met het middenveld, een actieplan en een permanent overlegforum. In de nieuwe strategische adviesraden kreeg het middenveld de gevraagde vertegenwoordiging en er waren meerdere aanzetten tot administratieve vereenvoudiging.

Maar we zijn er nog niet. Zowel op deze als op andere vlakken staat een nieuwe Vlaamse regering voor grote maatschappelijke uitdagingen waar het middenveld, beleid en andere actoren de komende jaren samen moeten aan werken. Zo is er het behoud van de sterke combinatie welvaart aan welzijn, inclusie en de strijd tegen maatschappelijke ongelijkheid, een toenemende en almaar complexere armoedeproblematiek en de kloof tussen beleid en burgers.

In financieel onzekere tijden mag de overheid niet besparen op de kracht van mensen en hun verenigingen. Niet alleen de koopkracht van de Vlaming dient gevrijwaard, ook zijn daadkracht. En daar speelt het rijke verenigingsleven in Vlaanderen een cruciale rol.

Wat het middenveld prioritair van een nieuwe Vlaamse regering verlangt, is hieronder opgesomd.

1. Samenwerking en participatie verdiepen

Het middenveld meer betrekken bij beleid en het bestuur democratiseren. Deze Vlaamse regering wou er in 2004 voor gaan. Vijf jaar later is betrokkenheid of participatie 'in'. In vele decreten, verklaringen en teksten staat participatie centraal. De hoeveelheid 'participatie' is, althans op papier, de voorbije legislatuur sterk toegenomen. Maar de invulling, uitvoering en kwaliteit ervan hinkt soms achterop.

We zien teveel participatie omdat het 'moet'. We horen vaak dat het 'organiseren' van goede participatie geld- en tijdverslindend is. Dat het op middellange termijn tot het omgekeerde leidt, lijkt niet bekend of onbelangrijk.

Er werd de voorbije jaren veel aandacht besteed aan het formeel kader, structuren en spelregels voor transparante participatietrajecten. Maar de regels en structuren zijn niet voldoende voor een goed participatieproces. Op Europees vlak scoort Vlaanderen ondanks deze fijne instrumenten nog steeds slecht op vlak van participatief beleid.

Focus voor een nieuwe Vlaamse regering

- **Erkenning van het middenveld herbevestigen.** In de vorige legislatuur werd het middenveld officieel erkend als maatschappelijk relevante actor door het afsluiten van het charter. De volgende Vlaamse regering moet deze erkenning herbevestigen en **de opvolging van dit "charter met wederzijdse engagementen afgesloten tussen de Vlaamse Regering en de organisaties verenigd in de Verenigde Verenigingen" verzekeren.** Dit betekent het onderschrijven van deze engagementen in het regeerakkoord, het voortzetten van het gestructureerd overleg in een overlegforum, de opmaak van jaarlijkse actieplannen, de stipte uitvoering ervan mét vertegenwoordigers van het middenveld en het voorzien van de nodige financiële ondersteuning.
- **Actieve deelname van 'de Verenigde Verenigingen' aan de operationalisering, uitvoering en opvolging van de doelstellingen in Pact 2020 vastleggen in het regeerakkoord.** Dit is cruciaal voor een blijvend maatschappelijk draagvlak en het bereiken van de doelstellingen.
- **Participatieprocessen verdiepen en versterken** om tot een beter, gedragen beleid te komen. Daartoe moet de Vlaamse overheid een andere rol spelen. Ze moet veeleer samenwerken, netwerken en 'meesturen' met alle maatschappelijke actoren dan beleid 'van bovenaf' op te leggen. Goede participatie is per definitie een gezamenlijk proces, geen prefabproduct. Het vereist tijd, volgehouden inspanning, transparantie, open en tijdige communicatie om de valkuilen in dit proces te vermijden. Na het BBB (Beter Bestuurlijk Beleid) is het tijd voor **BBM** (Beter Beleid Maken).
- **Het middenveld betrekken bij elke fase van de beleidscyclus.** Om Beter Beleid te Maken is een strategische beleidsvoering nodig waarbij het middenveld bij elke fase van de beleidscyclus betrokken is.
 - + **Agendasetting en concept:** om een participatief proces met maatschappelijke actoren goed te starten, kan de Vlaamse overheid werken met visie- of discussienota's of – naar het voorbeeld van Europa – met groenboeken. Een groenboek is een verkenning van mogelijke pistes, van beleidsmaatregelen als antwoord op maatschappelijke ontwikkelingen of tendensen. Zo confronteert en overlegt het beleid al in de voorbereidingsfase haar visie met het middenveld. Er wordt meer deskundigheid ingezet vanaf het begin van een beleidsinitiatief en er kan vóór een (partij)politieke consensus over een bepaalde piste een breed draagvlak ontstaan. De strategische adviesraden werden daartoe opgericht en zijn dus ideaal geplaatst om input te leveren bij dergelijke discussienota's. Dit komt de kwaliteit en impact van de beleidsmaatregel ten goede.
 - + **Beslissing:** de strategische adviesraden moeten alle relevante informatie in het verdere proces van beleidsontwikkeling tijdig ontvangen. Eens de te volgen pistes vastgelegd zijn (cfr. een witboek in Europa) moeten ze consequent gemotiveerde feedback krijgen vanuit kabinetten en administraties op hun adviezen. In deze fase moet samenwerking tussen de adviesraden gestimuleerd worden en hun expertise meer inzetbaar zijn door het Vlaams parlement.

- + **Uitvoering:** bij de uitvoering van gekozen beleidsmaatregelen moet meer gebruik gemaakt worden van de expertise en methodieken van het middenveld. Het middenveld, tussen overheid en markt in, vervult zo ten volle haar maatschappelijke taken, bijvoorbeeld op vlak van dienstverlening. Het middenveld kan de overheid bijvoorbeeld helpen om bepaalde streefcijfers te halen. Omgekeerd erkent de overheid de zinvolle maatschappelijke rol van het middenveld.
- + **Evaluatie:** zoals nu al het geval in enkele strategische adviesraden, moeten ze allemaal de decretale opdracht krijgen om geregeld het beleid te evalueren. Daarbij moeten ze nauwer kunnen samenwerken met de Steunpunten Beleidsrelevant Onderzoek in de verschillende beleidsdomeinen. Dit maakt het onderzoek nog relevanter voor het beleid, want uit evaluatie komen nieuwe ideeën die vervolgens in nieuwe beleidsvoorbereidende teksten kunnen terechtkomen.

- **De strategische adviesraden zinvol en ten volle benutten.** Opdat de strategische adviesraden in dit proces van beleidsontwikkeling volop hun decretale rol zouden kunnen spelen, is er voldoende financiële- en secretariaatsondersteuning nodig. Ze mogen daarnaast geen speelbal worden van en niet geïnfecteerd raken met het eenzijdige hokjesdenken in beleidsdomeinen. Samenwerking tussen de strategische adviesraden moet integendeel gestimuleerd worden, waardoor de inspraak van verenigingen over transversale beleidsdomeinen en –thema's makkelijker wordt. Tenslotte moet hun expertise in de verschillende fases van de beleidsontwikkeling meer en beter inzetbaar zijn door het Vlaams parlement, bvb bij hoorzittingen. Dit alles valoriseert de inzet van het middenveld en werkt motiverend.

2. Strijd tegen maatschappelijke ongelijkheid

Ondanks heel wat inspanningen tijdens de voorbije legislatuur is de maatschappelijke ongelijkheid tussen mensen in zowat alle mogelijke aspecten blijven groeien. Dit is onaanvaardbaar.

Maatschappelijke ongelijkheid valt vaak samen met factoren zoals geslacht, leeftijd, etnisch-culturele achtergrond, seksuele voorkeur, handicap, socio-economische toestand, levensbeschouwing... of een combinatie ervan. De maatschappelijke positionering die gepaard gaat met de opgesomde factoren leidt vaak tot uitsluiting.

De volgende Vlaamse regering moet vanuit een overlegde en gedeelde beleidsvisie daadkrachtig optreden voor gelijke kansen, evenredige deelname, respectvol samenleven en het benutten van de meerwaarde van diversiteit in alle maatschappelijke, economische en politieke aspecten van de samenleving.

Focus voor een nieuwe Vlaamse regering

- **Maatschappelijke ongelijkheid structureel aanpakken.** Een structurele aanpak is een geïntegreerde en gecoördineerde aanpak op lange termijn, legislatuuroverschrijdend en is zowel inclusief als specifiek. Deze aanpak vereist een **strategische planning rond gendergelijkheid en evenredige deelname van minderheden**. Een dergelijk plan moet opgesteld en intensief overlegd zijn met het middenveld en andere actoren (academici, andere overheden ...) en er moet een forse financiële investering aan worden gekoppeld. Dit plan is gespecificeerd per beleidsdomein. Het bevat ambitieuze en meetbare doelstellingen, concrete, controleerbare en stimulerende acties, een realistische timing en systematische, transparante monitoring van de resultaten. Een jaarlijkse evaluatie in het parlement zorgt voor publieke zichtbaarheid en voor de nodige duwtjes in de rug. Om de voortgang van het plan visueel te maken, kan een 'thermometer van maatschappelijke gelijkheid' met aandacht voor alle vormen van uitsluiting worden ontwikkeld.
- **Verenigingen van aandachtsgroepen volwaardig erkennen.** Verenigingen van zogenaamde aandachtsgroepen (etnisch-culturele minderheden, mensen met een handicap, ouderen...) spelen een belangrijke rol in het emancipatie- en integratieproces van deze mensen en groepen. Het openstellen en toegankelijk maken van bestaande verenigingen is belangrijk, maar neemt de nood van die aandachtsgroepen om zich zelf te verenigen niet weg. Een eigen plek en ontmoeting met mensen in eenzelfde maatschappelijke situatie zijn voor velen noodzakelijk in hun emancipatieproces.

Dit gaat overigens vaak hand in hand met een stijgende deelname aan andere verenigingen. In het belang van iedereen moet dit emancipatieproces veel meer kansen krijgen dan nu het geval is. **Verenigingen van aandachtsgroepen moeten dus volwaardig erkend worden zodat ze hun integrerende rol volop kunnen spelen.** Dit betekent veel meer structurele middelen voor het uitvoeren van hun emancipatorische opdrachten en de opbouw van deskundigheid en structuren. Ook de 'consultantrol' van deze verenigingen, belangenbehartiging vanuit de expertise van de doelgroep en advies aan en samenwerking met andere verenigingen, moet erkend en gehonoreerd worden.

- Zich toeleggen op **aangepast taalgebruik naargelang de doelgroep** en laagdrempelig, **toegankelijk communicatiemateriaal en -kanalen**. Haar communicatie moet iedereen kunnen bereiken. Indien nodig moeten bijkomende, specifieke initiatieven genomen worden. Om stereotypen en vooroordelen in de beeldvorming uit te bannen, moet de Vlaamse overheid een **gender- en diversiteitstoets** toepassen in de inhoud en vormgeving van hun communicatie. Die toets kan ook moeiteloos worden ingeschreven in overheidsopdrachten en moet uiteraard gehanteerd worden in de strategische planning.

3. Ondersteuning van het verenigingsleven

Naast de noodzakelijke opvolging van initiatieven in het kader van de engagementen, aangegaan in het charter (zie hoger) moet het verenigingsleven rechtstreeks en onrechtstreeks worden ondersteund. Doorzichtige subsidieregelingen, continuïteit in het beleid, eenvoudige regelgeving en administratie en permanente erkenning en promotie van het vrijwilligerswerk zijn essentieel voor een goede verenigingswerking.

Focus voor een nieuwe Vlaamse regering

- **Zich houden aan bestaande subsidiereglementen.** Subsidies voor verenigingen worden al te vaak niet correct (het volledige bedrag op tijd) betaald. We willen een juiste uitvoering van bestaande regels vooraleer nieuwe regels de foute uitvoering van de vorige moeten toedekken.
- Zorgen voor continuïteit in de regelgeving. Impulssubsidies voor verenigingen om het werken rond bepaalde thema's te stimuleren, zijn zeer welkom, maar de neiging van de Vlaamse overheid om snel middelen vrij te maken voor dit thema en die morgen weer af te schaffen ten gunste van een ander thema, werkt contraproductief. Een duurzaam beleid én een stevige verenigingswerking vereist vertrouwen in het middenveld en **continuïteit in de regelgeving**.
- Onverkort de voorstellen van oplossing voor knelpunten zoals geformuleerd in het rapport '**Samen vereenvoudigen**' uitvoeren en de knelpunten verder monitoren. Voor de knelpunten op federaal niveau moet de Vlaamse regering de federale overheid regelmatig tot actie aansporen.
- Het belang van vrijwilligerswerk blijven erkennen, ondersteunen en promoten naar het grote publiek. Zorgen voor een betere **afstemming tussen arbeid, gezin en vrije tijd** is een essentiële voorwaarde.

4. Middenveld: motor van sociale innovatie

Verenigingen hebben steeds een cruciale rol gespeeld in het initiëren van maatschappelijke vernieuwing en verandering én in de ontplooiing en vorming van mensen in een veranderende omgeving. Verenigingen bieden, naast het ruime formele leeraanbod, een sterke, informele leeromgeving waarin verschillende competenties worden verworven en geoptimaliseerd.

In de praktijk is ervaring met die informele leeromgeving een pluspunt, maar in functieprofielen is het nog maar zelden merkbaar. Vele werkgevers moeten nog overtuigd worden of willen 'een bewijs'. Zowel bij de overheid als in de privé-

sector blijft het diplomafetisjisme te groot. Er is nog veel werk om tegen 2020 van Vlaanderen 'een lerende samenleving te maken, waar competenties erkend worden, waar en hoe ze ook verworven zijn'.

Focus voor een nieuwe Vlaamse regering

- Aandacht, **middelen en expertise opbouwen rond maatschappelijke innovatie** en de rol van het middenveld hierin.
- **Impulsprogramma's ontwikkelen** voor maatschappelijk innoverende projecten in het sociaal cultureel middenveld.
- Sociaal en cultureel **ondernemerschap vanuit het verenigingsleven ondersteunen**, in het bijzonder voor initiatieven van aandachtsgroepen.
- Een **coherent beleid** voeren voor de erkenning van **verworven competenties**. Dit om het niet-formeel en informeel leren zichtbaar te maken, te erkennen én te **valoriseren**. Voor dit laatste moet de overheid het goede voorbeeld geven en EVC-procedures ook een plaats geven in haar wervingsbeleid. Voor een coherente erkenning moet de overheid de initiatieven rond EVC in verschillende sectoren in kaart brengen en stroomlijnen. De aanzet voor een Vlaamse kwalificatiestructuur is een goede eerste stap om EVC meer zichtbaar en 'betrouwbaar' te maken, maar is niet voldoende.
- Werken aan een '**Vlaams leerplan**' voor **kortergeschoolden**, in het kader van levenslang en levensbreed leren. Een dergelijk leerplan moet strategisch aangepakt worden samen met het verenigingsleven, de sociale partners, opleidingsverstrekkers en andere relevante actoren.

5. Armoede uitsluiten

Armoede is meestal niet zomaar oorzaak of gevolg, maar een negatieve spiraal van ontwikkelingen waar mensen op eigen kracht niet meer uitkomen. Het beleid focust vaak nogal eenzijdig op het 'leren omgaan' met armoede en mensen in armoede. Vanuit haar eigen wezenskenmerken wil het middenveld armoede stoppen. We hopen van het beleid hetzelfde want het is meer dan ooit nodig.

Stijgende armoede is een symptoom van de sterke economisering of vermarkting van onze samenleving. De inkomensongelijkheid blijft toenemen ondanks een succesvol activeringsbeleid. Wil onze 'samenleving' die naam waardig blijven, dan móet er meer solidariteit komen.

Mensen in armoede zijn geen eenduidige en zichtbare doelgroep en mogen niet zo benaderd worden door het beleid. Dit soort misvattingen over mensen in armoede zorgen ervoor dat hulp- en dienstverlening het doel vaak voorbij schiet. Zo houdt men ongewild armoede in stand.

Focus voor een nieuwe Vlaamse regering

- Armoede fundamenteel aanpakken en zich richten op het wegwerken ervan. Dit betekent op korte termijn gedurfde en gerichte **langetermijnmaatregelen** nemen, die concreet en meetbaar zijn en waarvoor de nodige middelen worden voorzien om minstens de Decenniumdoelen te behalen. Zo moeten er wijkgezondheidscentra komen om de toegankelijkheid van **gezondheidszorg** te verhogen. **Wonen** moet betaalbaar en kwaliteitsvol zijn door verhoging van huursubsidies, meer sociale woningen en gerichte energiebesparende investeringen. In alle **onderwijsvormen** en voor alle jongerengroepen moet specifiek de laaggeletterdheid en laaggecijferdheid bij jongeren aangepakt worden. Onderwijskosten moeten onder controle blijven. In het algemeen moet de schuldproblematiek ingedijkt worden.

- **Van het activeringsbeleid een participatiebeleid maken.** Dit betekent onder andere meer mogelijkheden voor vrijwilligerswerk in verenigingen en beperkte vormen van arbeid. Zo blijven mensen betrokken bij de samenleving. Dit impliceert dat arbeidsactivering meer op maat aangeboden wordt.
- Extra aandacht hebben voor **armoede bij de etnisch-culturele minderheden**. Dit gebeurt in overleg met zowel de verenigingen waar armen het woord nemen als de verenigingen van etnisch-culturele minderheden.
- (Lokale) netwerken tussen bestaande overheidsstructuren onderling én tussen die structuren en verenigingen stimuleren. Dit gaat zeker over de verenigingen waar armen het woord nemen maar ook over de verenigingen achter de Decenniumdoelen. Gezien armoede zich manifesteert op verschillende domeinen, moet dit in al deze domeinen gebeuren. Verenigingen die daar het voortouw in nemen, moeten beloond worden. Het **verstevigen van die (lokale) netwerken** moet vertrekken van het netwerk van de mensen in armoede zelf. Dit garandeert dat het niet boven hun hoofd maar mét hen én op hun tempo gebeurt.
- **Ervaringskennis** van mensen in armoede gebruiken, er echt naar luisteren en hen betrekken bij afstemming en samenhang van het beleid. Drempels die dit in de weg staan, moeten weggewerkt worden.
- Een voortrekkersrol spelen bij het bestrijden van armoede in een Europees kader. Het Belgisch EU-voorzitterschap in de tweede helft van 2010, het **Europees jaar tegen armoede**, moet daarbij een katalysator zijn.

6. Mee bouwen aan een Europees project in Vlaanderen

Het overgrote deel van de geldende regelgeving in ons land wordt in Europa gemaakt of voorbereid. Vlaanderen bouwt daar actief aan mee. In haar bevoegdheidsdomeinen neemt Vlaanderen deel aan de formulering van Belgische standpunten in o.a. de talrijke werkgroepen van de Raad van de EU. Landbouw, economie, klimaat, energie, handel, cultuur enz. zijn belangrijke bevoegdheden waar Vlaanderen een rol kan en moet spelen.

Europa is niet 'boven ons', het is hier en nu en krijgt alsmaar meer impact. Daarom is het onbegrijpelijk dat de informatie over de Europese besluitvorming en de Vlaamse deelname daaraan erg beperkt blijft. Zelfs na intensief speurwerk kan de burger vaak niet vinden welke standpunten Vlaanderen in Europa inneemt. In combinatie met het groeiend aandeel van Europa in de regelgeving, dreigt zo het democratisch deficit van de Europese instellingen ook Vlaanderen te besmetten.

Daarnaast heeft Europa het middenveld heel wat te bieden en omgekeerd, maar slechts weinig verenigingen kennen of vinden de weg.

Focus voor een nieuwe Vlaamse regering

- Meer gebruik maken van de aanwezigheid van Europese instanties in Vlaanderen en Brussel.
- **Intensiever bijdragen aan de Europese besluitvorming en die inbreng systematisch bekend maken** via www.vlaanderen.be. De Vlaamse administraties moeten daartoe beter uitgerust en versterkt worden. Het nakende Belgische EU-voorzitterschap in de tweede helft van 2010 is een perfecte aanleiding om grote stappen vooruit te zetten. Dit kan door bijvoorbeeld telkens ruim op voorhand de agenda van elke Europese Ministerraad te publiceren, de inzet van de agendapunten te duiden en de Vlaamse standpunten en inbreng terzake bekend te maken. Het Vlaams Parlement moet deze informatie stelselmatig toegestuurd krijgen zodat het Vlaamse Europebeleid zichtbaar wordt en het Parlement volop zijn rol kan spelen.
- Europese initiatieven in alle beleidsdomeinen, relevant voor het middenveld, transparant en begrijpbaar maken en breder bekendmaken. Daarom moet elk departement over een 'aanspreekpunt Europa' beschikken dat in nauw contact staat met het Vlaams Europees Verbindingsagentschap (VLEVA). Dit VLEVA moet rond alle thema's werken en breder

bekend gemaakt worden. Deelname van het brede middenveld in alle organen van het VLEVA moet actief gestimuleerd worden door drempels te verlagen. Qua lidgeld kan er bijvoorbeeld een onderscheid gemaakt worden tussen organisaties uit de profit- en social-profitsector.

7. Samen werken aan een toekomstpact voor Vlaanderen

De Vlaamse overheid lanceerde de voorbije jaren verschillende thematische actieplannen. Daarnaast bevat het Toekomstpact voor Vlaanderen 20 horizontale en thematische doelstellingen tegen 2020. Het is aan de volgende Vlaamse regering om daar samen met sociale partners en middenveld werk van te maken.

Om de vooropgestelde doelstellingen te bereiken, zijn nu gedurfde maatregelen nodig. Het middenveld neemt haar verantwoordelijkheid voor een solidair, duurzaam, open, zorgzaam en gezond Vlaanderen. We verwachten dat de overheid daar ook beleidsmatig sterke accenten legt.

Focus voor een nieuwe Vlaamse regering

- Een **solidaire samenleving**. De Vlaamse overheid stimuleert en ondersteunt het verenigingsleven in functie van een verrijking en versterking van het sociaal kapitaal. **Ze bevecht discriminatie** en stimuleert de proportionele deelname van kansengroepen in alle maatschappelijke sectoren. Initiatieven rond ondernemerschap, werkzaamheid en werkbaarheid hebben bijzondere aandacht voor vrouwen en kansengroepen. **Voor internationale solidariteit**, verhoogt de Vlaamse overheid stelselmatig haar bijdrage aan de Belgische ontwikkelingssamenwerking.
- Een **samenleving zonder armoede**. De Vlaamse overheid richt zich op het halen van de Decenniumdoelen en investeert in een cluster van maatregelen op vlak van onder meer gezondheidszorg en wonen.
- Een **duurzame samenleving**. De Vlaamse overheid beschouwt de richtlijnen van de Europese Unie inzake energie, natuur en milieu niet als finale doelstelling, maar als een absoluut minimum. Vlaanderen móet meer inspanningen doen, wil het dichtbevolkte Vlaanderen leefbaar blijven en terzake een plaats in de Europese kopgroep krijgen.
- Een **zorgzame en gezonde samenleving**. De Vlaamse overheid concentreert zich op het flexibel en op maat invullen van zorgnaden in kinderopvang, gehandicaptenzorg, ouderenzorg, algemeen welzijnswerk en geestelijke gezondheidszorg. Bij dit laatste dringt een inclusief, preventief beleid met jongeren als prioritaire doelgroep zich op. Het aantal zelfdodingen in Vlaanderen (3 per dag), het op één na hoogste in Europa, is onaanvaardbaar. Verder legt de Vlaamse overheid het accent op eerstelijnszorg en stimuleert thuiszorg en groepspraktijken.

'de Verenigde Verenigingen' is de spreekbuis van het middenveld en bestaat ondermeer uit: 11.11.11, Vlaams ABVV, ACLVB, ACV, ACW, BBL, Forum Etnisch-Culturele Minderheden, Federatie van Organisaties voor Volksontwikkelingswerk (FOV), Gezinsbond, Christelijke Mutualiteit (LCM), NVSM, Vlaamse Jeugdraad, Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen, Vlaamse Sportfederatie en honderden andere organisaties.

Dit samenwerkingsverband werkt aan een verenigingsvriendelijk klimaat door met raad en daad verenigingen te ondersteunen, het beleid van verschillende overheden de weg te wijzen en verenigingen te promoten bij het grote publiek en doelgroepen.

'de Verenigde Verenigingen' - Postbus 20 - 1031 Brussel
info@deverenigdeverenigingen.be - tel. 02 246 37 68
www.deverenigdeverenigingen.be